

A térkép csodái.

Sherlock Holmes a gonosztevők lábanyomából megmondja állítólag még azt is, hogy az illető hány éves. Mesének ez nagyon szellemes, de az aki jól tudja a térképet olvasni, mindennap mutathat ilyen csodákat. Mert a jó térkép annyi mindenfélét elárul, hogy a laikus csak bámul rajta, hogy a hozzáértő mi mindent tud leolvasni róla! Különösen nagymértékű, részletes térképekről lehet temérdek mindenfélét kiokoskodni.

A kismértékű térképek is sok mindent elárulnak. Vegyük elő pl. Magyarország hegy- és vízrajzi térképét valamelyik iskolai atlaszból. Egyes helyek zöldre, más helyek barnára vannak befestve. A zöld foltok rendszeren síkságok, vagy igen alacsony dombvidékek. A barnás színű foltok dombokat, a sötétebb barnás foltok hegyeket jelentenek. Magyarország közepét tehát mélyen fekvő síkság, vagy igen alacsony dombvidék foglalja el, ezt a nem magas területet pedig magasabb dombok és hegyek veszik körül. A hegyekből lefutó folyókat is jelzi a térkép, meglátni hogy a Duna keresztül folyik a zöld színű helyeken, hazánk derekán s aztán a hegyek közt vágott szűk völgyben megint elhagyja a medencét.

Ha van valaki, akinek fogalma sincs Magyarországról, de a térképről jól tud olvasni, már erről a kis mértékű térképről is sok mindent megtud, ha egy kis geográfát tanult.

Megtudja belőle, hogy Magyarország 3 kisebb medencéből összetett egyetlen nagy medence, a Kár-

pátok, az Alpok, meg a Dinári Alpok veszik körül. A figyelmes szemlélő meglátja azt is, hogy az Alpok felől igen nagy, hosszú folyók jönnek le, mint a Duna, a Rába, a Dráva és Száva s gondolja mindjárt, hogy ezek tavasszal, amikor az Alpokban a hó olvad, valószínűleg nagyon megáradnak, olyankor sok hordalékot hoznak s azzal beteregetik a medence szélét. Nem csalódnak ha ezt gondolják, mert csakugyan a Dunántúl nyugati szélét temérdek kavics borítja s a Duna maga is Pozsonytól Komáromig óriási nagy törmelékletön fut alá nagy rohanva.

Nagyobb mértékű térképen a Tiszáról is mindjárt megtudja a térképolvasó, hogy nagyon lassan folyik, alig van esése. Csakugyan a folyó olyan cifrán kanyarog, hogy egész nagy hurkokat csavar körül. A térképolvasó mindjárt tudja, hogy a Kis-Alföld, meg az Alföld közt tehát nagy különbség van!

Ha összehasonlítjuk pl. az Északnyugati Felvidék hegyeit az Alpokkal, ott is mindjárt jelentékeny különbségeket vesz észre az, aki ért hozzá. Az Északnyugati Felvidék belsejében nagy medencék vannak, a folyóvölgyek szélesek, a hegyek nem túlságosan magasak. A folyóvölgyeken mindenfelé könnyűszerrel lehet közlekedni s csak az országhatár vízvázalasztó vonalán lehet nehéz átkelni. Az Alpok ezzel szemben olyan zárt, párhuzamos láncokat mutatnak, hogy mindjárt tudhatjuk, hogy ezen a hegységen nehéz lehet átkelni! Valószínűnek látszik, hogy az Északnyugati Felvidék medencéiben földműveléssel foglalkoznak az emberek. A hegyeken bizonyára erdők vannak, mert a térképről is látszik, hogy lejtőjük nagyon meredek. De a hegyek tetején széles háta látszanak, bizonyos hogy ott

havasi vagy hegyi legelők vannak s ott sok juhot és marhát legeltetnek.

De ha igazán jó térképet szemlél az illető, azt is észreveszi, hogy Svájcban sokkal nagyobb hegyekre másznak föl az országutak, meg a vasutak, mint a mi hegyeinkben, sokkal több jó országút meg vasút is van berajzolva. Ebből tehát az következik, hogy ott az Alpokban valószínűleg sűrűbben laknak az emberek és műveltebbek, mint a mi hegyi lakóink.

Az Alföldön megjelölt városokról is sok mindent elmond a jó térkép. Szegedet egészen magunk elé képzelhetjük. Látjuk, hogy lenn fekszik a Tisza árterén, azon a síkon, amelyre ki szokott önteni a folyó. Ezek ellen a nagy árvizek ellen bizonyosan magas kötöttés védi a várost, de egyes részeit bizonyára feltöltötték az árvíz színe fölé. Látjuk Szeged előtt a Maros torkolatát. Elképzelhetjük tehát, hogy a Tiszán itt sok tutaj lehet, mert magán a Tiszán, meg a Maroson is bizonyosan sok fát úsztatnak le a hegyekből.

Szinte el tudjuk képzelni mit látunk Szegeden, ha kiállunk a Tisza partjára. Két híd is van a térképen megjelölve, az egyik közúti, a másik vasúti. Gőzhajókikötőt is jelez a jobb térkép. Ott tehát élénk forgalom lehet, a városnak pedig legszebb épületei bizonyosan közel vannak a folyóhoz.

Milyen más képe lehet Debreczennek! A nagy mértékű térkép homokbuckákat rajzol a város északi szélére, nyugatról a Hortobágy végtelenül egyhangú, lakatlan síksága, mint ürcs folt jelentkezik a jobb térképeken, A város gazdag lehet, mert nagy vasúti állomása van, sok vasútvonal fut bele. Nagy mértékű térképen meglátni a város óriási határát, látni, hogy

a város körül részben földművelés folyik, a homokos területeken szőlők és gyümölcsösök, a Hortobágyon meg óriási legelők vannak. Igazán sok mindene lehet a városnak s mivel ennyi mindenfélét termelnek, valószínűleg nagy vásárai is vannak. Ugy is van.

Milyen más lehet a képe Budapestnek! A Duna mindkét partján épült, a jobbparton változatos dombokra és hegyekre, a balparton csupa síkságra. Nagyon szép lehet a kilátás a Gellérthegy tetejéről, látni a nagy hidakat, bizonyosan nagyon szépek, mert Budapest neve kétszer is alá van húzva, tehát az ország fővárosa.

De még mi mindent le lehet olvasni a térképről!

A hegyek alakját, a völgyek formáját, a falvak és városok helyzetét, a síkság tájképi részleteit, a dombok művelésmódját. Úgyes térképolvasó el tudja mondani, hogy mi mindent lát az ember, ha pl. ezen, vagy amazon a gyalogúton megyünk, talán le is tudná rajzolni a kilátást, hisz a jó katonai térképen még az egyes fák, épületek, hidak, utak, kerítések, temetők, kutak, árkok, kőhalmok, egyszerűen majdnem minden meg van jelölve, csak érteni kell hozzá, hogy leolvashassuk a jelzéseket. Hányszor csodálkoztam kocsisom, amikor olyan helyeken szekereztünk, amerre még sohasem jártam, amikor előre megmondtam, merre kell letérni az országútról: „majd egy kis pince mellett jön egy nagy kökereszt, ott térjen le balra, de vigyázzon, mert az út hirtelen fordul s mindjárt nagyon meredeken megy lefelé. Aztán kis fahídhöz érünk, vigyázzon, mert a híd alighanem rozoga állapotban lesz, az út nem nagyon járt (látszik a térképen). Amikor meglátja a romtöplomot jobbra, álljon meg!”

Kocsisom csak csóválta a fejét s nem hitte el, hogy még soha életemben nem jártam ezen a tájon! De hisz térkép alapján sokszor jobban lehet ismerni az illető vidéket, mintha ott tartózkodnánk s a vidék egyes részeit bejárnók, de tudatlanul. A térkép ugyanis kiemeli a fontos dolgokat s nem közli a jelentéktelenségeket, de éppen általánosításával áttekinthetővé teszi egyszerre az egész teret. Azért mondjuk, hogy a tér képe, vagyis térkép. Pontosabb és többetmondó minden tájképrajznál és fényképnél.

Milyen ügyetlen az olyan ember künn a szabad természetben, aki nem érti a térképet! Milyen túrista, milyen katona lesz abból! Aki azonban jól tudja olvasni, mert jól érti a részletes térképeket, az nem szorult kérdezősködésekre, sőt maga tudja felvilágosítani az odavalósiakat, mintha régebben ismerné a vidéküket! Hogy csodálkoznak ilyesmin a jó laikusok, hisz valószínű detektív-tudomány arról a papirosról annyi mindent megtudni!

Dr. Cholnoky Jenő.